

## מבטלו בלבו

**1. מסכת ברכות דף יז עמוד א**  
ורבי אלכסנדר בטר דמצלי אמר הכי: רבון העולמים, גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב? שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות

**2. שמות יב - יג**  
**יב**, החדש הזה לכם, ראש חדשים: ראשון הוא לכם, לחדשי השנה. **יג**, ודברו, אל-כל-עדת ישראל לאמר, בעשר, לחדש יב, טו שבועת ימים, מצות תאכלו--אך ביום הראשון, תשביתו שאר מבתיכם: כי כל-אכל חמץ, ונכרתה הנפש ההוא מישראל--מיום הראשון, עד-יום השביעי. **יב**, טז וביום הראשון, מקרא-קדש, וביום השביעי, מקרא-קדש יהיה לכם: כל-מלאכה, לא-יעשה בהם--אך אשר יאכל לך-נפש, הוא לבדו יעשה לכם. **יב**, יז ושבתכם, את-המצות, כי בעצם היום הזה, הוצאתי את-צבאותיכם מארץ מצרים; ושבתכם את-היום הזה, לדתיתכם--חקת עולם. **יב**, יח בראשון בארבעה עשר יום לחדש, בערב, תאכלו, מצות: עד יום האחד ועשרים, לחדש--בערב. **יב**, יט שבועת ימים--שאר, לא ימצא בבתיכם: ... **יג**, ז מצות, יאכל, את, שבועת הימים; ולא-יראה לך חמץ, ולא-יראה לך שאר--בכל-גבלך.

**3. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ו עמוד ב**  
אמר רב יהודה אמר רב: הבודק צריך שיבטל. מאי טעמא? ... אמר רבא: גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילויה. - וכי משכחת ליה לבטליה! - דילמא משכחת ליה לבתר איסורא, ולא ברשותיה קיימא, ולא מצי מבטיל. דאמר רבי אלעזר: שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו ברשותו, ואלו הן: בור ברשות הרבים, וחמץ משש שעות ולמעלה. וניבטליה בארבע, וניבטליה בחמש! - כיון דלאו זמן איסורא הוא, ולא זמן ביעורא הוא - דילמא פשע ולא מבטל ליה.

**4. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף י עמוד א**  
אטו בדיקת חמץ דאורייתא? דרבנן היא! דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה.

**5. תוספות מסכת פסחים דף ב עמוד א**  
וקשה לר"י כיון דצריך ביטול כדאמר בגמ' (דף ו: ו): הבודק צריך שיבטל ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי אמאי הצריכו חכמים בדיקה כלל ונראה לר"י דאע"ג דסגי בביטול בעלמא החמירו חכמים לבדוק חמץ ולבערו **שלא יבא לאכלו**

**6. ר' עובדיה מברטנורא מסכת פסחים פרק א**  
בודקין את החמץ - אית דמפרשי טעמא דבדיקה כדי שלא יעבור על בל יראה ובל ימצא אם יהיה חמץ בביתו בפסח. ואף על גב דבבטול בעלמא סגי, חיישינן שמא ימצא גלוסקא יפיה **וימלך על ביטולו ויחשוב עליה לאכלה** ויעבור עליו על בל יראה ובל ימצא, הלכך בודקים את החמץ כדי לבערו מן העולם. ואית דאמרי טעמא דבדיקה גזירה שמא ימצא חמץ בביתו בפסח ויאכלנו, כיון שאין רגיל להיות בדל ממנו כל שאר ימות השנה:

**7. משנה מסכת פסחים פרק ג**  
[\*] ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ויבער ואם לאו מבטלו בלבו להציל מן הנכרים [ס"א הגייס] ומן הנהר ומן הלסטים ומן הדליקה ומן המפולת יבטל בלבו ולשבות שבתת הרשות יחזור מיד:

**8. רמב"ם הלכות ברכות פרק יא הלכה טו**  
נטל את הלולב מברך על נטילת לולב שכיון שהגביהו יצא ידי חובתו, אבל אם בירך קודם שיטול מברך ליטול לולב כמו לישב בסוכה, מכאן אתה למד שהמברך אחר שעשה מברך על העשייה, אבל נטילת ידים ושחיטה הואיל וכדברי הרשות הן אפילו שחט לעצמו מברך על השחיטה ועל כסוי הדם ועל נטילת ידים, וכך הוא מברך על ביעור חמץ בין שבדק לעצמו בין שבדק לאחרים שמשעה שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הביעור קודם שיבדוק כמו שיתבאר במקומו.

**9. שולחן ערוך אורח חיים סימן תמב סעיף ט**  
חמץ שנתעפש קודם זמן איסורו ונפסל מאכילת הכלב, או ששרפו באש (קודם זמנו) ונחרך עד שאינו ראוי לכלב, או שייחדו לשיבה וטח אותו בטיט, מותר לקיימו בפסח

**10. ט"ז שם**  
אבל באכילה אסור, אף על גב דאינו ראוי לאכילה, מכל מקום איהו אחשביה ליה לאכילה

**11. שמות רבה (וילנא) פרשה פרשת בא**  
ד"א החדש הזה לכם, משל למלך שהיו לו אוצרות מלאים זהב וכסף אבנים טובות ומרגליות והיה לו בן אחד כל זמן שהיה הבן קטן היה אביו משמר את הכל הגדיל הבן ועמד על פרקו אמר לו אביו כל זמן שהיית קטן אני הייתי משמר את הכל עכשיו שעמדת על פרקך הרי הכל מסור לך, כך היה הקדוש ברוך הוא משמר את הכל שנאמר (בראשית א) והיו לאותות ולמועדים, כיון שעמדו ישראל מסר להם הכל שנאמר החדש הזה לכם.

## **12. ויקרא רבה פרשה כז**

רבי ברכיה בשם רבי סימון אמר: מעשה בקרתני באבא יוסי איש ציתור שהיה יושב ושונה על פתח מעין. אתגלי עלוי ההוא רוחא דהוה שרי תמן. אמר ליה: אתון ידעין כמה שנין אנא שרי הכא ואתין ונפקין אתון ונשיכון ברמשא ובטיהרא ולית אתון מתנוקין. וכדון תהון ידעין דהא רוח ביש בעי מישרא הכא והא מזיק ברייתא. אמר ליה: ומה נעביד? אמר ליה: אזיל ואסהיד בבני מתא ואמור להון: מאן דאית ליה מכוש, מאן דאית ליה פס, מאן דאית ליה מגרופי, יפקון הכא למחר עם מצמחיה דיומא ויהון מסתכלין על אפי מיא, וכד אינון חמיין ערבוביא דמיא יהון מקשיין בפריזלא ואמרין: "דידן נצח!" ולא יפקון מן הכא עד זמן דיחמון חרדה דדמא על אפי מיא

## **13. פרשת שמות**

(ט) וְעֵתָהּ הָיָה צִעְקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶה אֵלַי וְגַם־רֹאֲתִי אֶת־הַלְחָץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לַחֲצִים אֹתָם: (י) וְעֵתָהּ לָכֶּה וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פְּרָעָה וְהוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: ... (יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנִכִּי בֹא אֶל־פָּנָי יִשְׂרָאֵל וְאֶמְרָתִי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם וְאֶמְרֹתִי מִהִשְׁמוֹ מִה אֶמָּר אֲלֵהֶם:

## **11. נעמי הרשקוביץ, שיעור לפרשת וארא**

הדברים תמוהים מאוד, ומי ביקש ממשה ללכת אל בני ישראל? הרי הקב"ה אמר למשה רק "לכה אשלחך אל פרעה" אבל לא ציווהו ללכת אל בני ישראל. הרי לא מבני ישראל הוא צריך לבקש רשות להוציאם, אלא מידי פרעה, מלך מצרים, שבידו השלטון והממשלה? נראה מכאן יסוד גדול בחינוך, והוא: לעולם אין אפשרות לשכנע אחרים בדבר, אם המשכנע עצמו או שלוחיו אינם משוכנעים בעצמם בצדקתו. אם בני ישראל אינם משוכנעים שהם עומדים להיגאל מבית עבדים ומהשעבוד הנורא כיצד ישתכנע פרעה? ברוח זאת אף ניתן לפרש את דרשת קל וחומר של משה רבינו: "הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה" – בני ישראל לא שמעו אלי, ומה אעשה אם ישמעני פרעה ויתכן להם רשות לצאת, ובסוף יתברר שהם אינם רוצים כלל לצאת, והלא תהיה זאת בוושה וכלימה וחלול השם גדול מאוד ... גאולת מצרים היא סימן לגאולה העתידה ומעשי אבות סימן לבנים. יש בפירושים האלה תוכחה גדולה ולקח חשוב לדורות.

## **12. הרב יוסף דב סולוביצ'יק, זמן חירותנו, הסמליות של המצה, 62**

החמץ מייצג את הגמור, המושלם את מי שהגיע לגמר גידולו ואת סופו של התהליך, את "האדם החושב" (homo theoreticus) במלוא הודו ותפארתו. כל אלו לעולם לא יצליחו להביא את האדם אל מחיצתו של הא-להים. האדם הבוגר הוא מעשי יתר על המידה, רציונלי מכדי שיבטח בתחושותיו ובשאיפותיו האינטואיטיביות, אימפרסנונלי מכדי שיוכל לחוש בחוויה החיה של האחוה עם הא-להים. הוא גאה יתר על המידה, וגאוותו מורכבת מעובדת מעורבותו בתהליך של צמיחה, עלייה והתקדמות... מובן שאין האדם חייב להישאר במצב של שלילת עצמיותו התבונית. מאוחר יותר הוא יכול ליהפך לבוגר נועז המתרגם אמונה אל מונחים של תבונה גבוהה יותר, אל קטגוריות של אינטלקטל רגיש יותר. ברמה השניה של האמונה נין למצוא הרמוניה בין ה"אני" היודע לבין ה"אני" המאמין, בין הבוגר ובין הילד, בין תפישותיו הקדם שכליות את הא-להים ובין ודאויותיו השכליות. יכול אדם להתעורר אל תוך עולם של אמונה שהוא מאוחד עם זה של הדעת. מכל מקום, המבוא המקדם את הארת חוויותיו של האדם הא הכחשה עצמית של האישיות הבוגרת והופעת הילד. "כי נער ישראל ואהבהו" (הושע יא, א).

## **13. שרידי אש מסכת פסחים סימן ג**

ונראה ליישב דברי הברטנורא בדרך אחרת: החשש "שמא ימצא גלוסקא יפיפיה וימלך על ביטולו" (לשון הברטנורא) הוא בבחינת סופו מגלה על תחילתו. פיסקה זאת באה להבליט בחריפות שכל הביטול מלכתחילה לא היה רציני ולא היה ביטוי לרצון פנימי אמיתי ועל כן די היה בגלוסקא יפה כדי שיחזור בו! ואמנם כך הוא, כי כשאדם מצהיר מחד גיסא שהחמץ הוא אצלו כעפרא דארעא ומאידך גיסא אינו עושה מעשה בפועל כדי להוכיח כן (אינו לוקח "מטאטא" כדי "לנקותו"), יש פגם בהצהרתו! ועל כן הבדיקה מהווה מסקנה הגיונית - מעשית של הצהרתו, שהחמץ הוא אצלו כעפרא דארעא, והיא בבחינת גילוי מילתא לאמיתת הצהרתו! ועתה מתורצת קושיית הרש"ש, כי הברטנורא מדבר במציאות שביטול בדיק, בעוד שהגמ' בפסחים ו', ב נוסבת על ה"בודק" ועליו נאמר שהוא צריך לבטל! כי מאחר שבדיק, אז ודאי ביטולו רציני ואמיתי ומסתלק החשש של גלוסקא יפה.

## **14. עולת ראייה, חירותנו וביעור חמץ**

התשובה הנצחית היא, שתנאי הגאולה שנים המה: החירות העצמית, חירות הגוף מכל שיעבוד זר, מכל שיעבוד הכופה את צלם אלהים אשר באדם להיות משועבד לכל כח אשר הוא מוריד את ערכו, את תפארת גדולתו והדרת קדשו, והחירות הזאת אינה נקנית כי-אם על-ידי חירותה של הנשמה, חירות הרוח מכל מה שהוא מטה אותה ממסילתה הישרה והאיתנה היצוקה במהותו העצמית, - אבל אלה שני סוגי החירות אינם באים, ואין האדם בתור אישיות פרטית ולא העם בתור קיבוץ שלם בעל רוח מיוחד זוכה להם, כי-אם על-ידי הביעור מכל גבולו את כל דבר המעכב את חירותו, שזהו חמצו, השאור שבעיסה, שהיזיקו מצוי ביותר בעת אשר אור של גאולה מתנוצץ עליו. ... ההבדל שבין העבד לבן - החורין אינו רק הבדל מעמדי, מה שבמקרה זה הוא משועבד לאחר וזה הוא בלתי-משועבד. אנו יכולים למצא עבד משכיל שרוחו הוא מלא חירות, ולהיפך בן -חורין שרוחו הוא רוח של עבד. החירות הצביונית היא אותו הרוח הנשאה, שהאדם וכן העם בכלל מתרומם על ידה להיות נאמן להעצמיות הפנימית שלו, להתכונה הנפשית של צלם אלהים אשר בקרבו, ובתכונה כזאת אפשר לו להרגיש את חייו בתור חיים מגמתיים, שהם שווים את ערכם. מה שאין כן בבעל הרוח של העבדות, שלעולם אין תכן חייו והרגשתו מאירים בתכונתו הנפשית העצמית, כי-אם במה שהוא טוב ויפה אצל האחר השולט עליו איזה שליטה שהיא, בין שהיא רשמית בין שהיא מוסרית, - במה שהאחר מוצא שהוא יפה וטוב.